

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-62>

УДК 338.48 [379.85:504.062]: 911.3

РОЗВИТОК ЕКОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: РОЛЬ РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ У ЗАЛУЧЕННІ ТУРИСТІВ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОСИСТЕМИ

DEVELOPMENT OF ECOTOURISM IN UKRAINE: THE ROLE OF RECREATIONAL COMPLEXES IN ATTRACTING TOURISTS AND PRESERVING THE ECOSYSTEM

Токарева Валентина Іванівна

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри маркетингу та туризму,
Маріупольський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4304-2617>

Горюнова Катерина Анатоліївна

доктор філософії з менеджменту,
доцент кафедри маркетингу та туризму,
Маріупольський державний університет;
молодший науковий співробітник науково-дослідного інституту біоекономіки,
факультет розвитку біоекономіки,
Університет Вітовта Великого, Литва
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2236-4919>

Tokareva Valentyna

Mariupol State University

Horiunova Kateryna

Mariupol State University

Vytautas Magnus University, Lithuania

Підтверджено, що Україна має важливі природні ресурси, які можуть бути використані для розвитку еко-туризму. Представлено основні чинники необхідності розвитку екотуризму для сталого розвитку України. Визначено ключові фактори охорони природних ресурсів та розвитку інфраструктури для залучення туристів. Зазначено, що рекреаційні об'єкти мають значний вплив на розвиток екотуризму, оскільки забезпечують умови для комфортного перебування туристів і створюють баланс між охороною природи та економічними інтересами місцевих громад. Визначено фактори, що впливають на вплив рекреаційних комплексів на залучення туристів та збереження екосистем. Надано рекомендації бізнесу та місцевим громадам щодо інтеграції еко-туризму в стратегії місцевого розвитку. Зроблено висновок, що рекреаційні комплекси можуть бути потужним інструментом розвитку туризму та збереження екосистем, сприяючи залученню туристів, генеруванню природоохоронних фондів та підвищенню екологічної свідомості туристів.

Ключові слова: сталий розвиток, екосистеми, навколишнє середовище, рекреаційні комплекси, екологічна відповідальність, туризм, інфраструктура, культурна спадщина, місцеві громади.

The development of ecotourism in Ukraine and the role of recreational complexes in attracting tourists and preserving ecosystems is a particularly important topic in the context of current environmental issues, the growing interest in sustainable tourism, and the need for natural innovations to support heritage. Recreational complexes that support the principles of environmental sustainability can be a powerful tool for attracting tourists and at the same time protecting natural resources, achieving a balance between development and conservation. The purpose of this study is to identify the peculiarities of ecotourism development in Ukraine, in particular the role of recreational facilities in attracting tourists and preserving ecosystems. In the course of the study, both general scientific methods of analysis, synthesis, systematic structural and logical generalization, and special methods were used. Constructive

logic methods were used to improve the conceptual apparatus and determine the characteristics and patterns of ecotourism development. Graphic research methods were used to obtain a comprehensive view of the research subject, identify its components, the strength of the distribution of elements, and establish causal relationships. Deductive methods were used to formulate conclusions and recommendations. The proposed study aims to determine the role of recreational facilities in attracting tourists, which is the driving force behind an integrated approach that includes infrastructure development, implementation of sustainable practices, use of modern technology, proactive marketing strategies, collaboration with local communities, and expansion of the target audience. In addition, recommendations are proposed for interactions among local communities, businesses, and authorities, which are key elements for successful ecotourism development, including effective project implementation, promotion of natural resource conservation, and local economic development. Combined, these measures can significantly increase the attractiveness of recreational facilities to tourists.

Keywords: sustainable development, ecosystems, environment, recreational complexes, environmental responsibility, tourism, infrastructure, cultural heritage, local communities.

Постановка проблеми. Розвиток екотуризму в Україні є важливою складовою стратегії сталого розвитку країни, оскільки Україна має важливі природні ресурси, які необхідно зберігати та раціонально використовувати. Україна має багаті природні ландшафти, національні парки, заповідники та заказники, які є основою для розвитку екотуризму. Однак, поряд з потенціалом розвитку галузі, існує низка викликів, які потребують вирішення.

Основним питанням є необхідність дотримання балансу між розвитком туристичної інфраструктури та збереженням екосистем. Рекреаційні об'єкти, які є важливою складовою екотуризму, мають великий потенціал для залучення туристів та стимулювання економічного розвитку віддалених територій. Однак, якщо не враховувати принципи сталого розвитку, їхня діяльність може мати негативний вплив на навколишнє середовище.

Тому ключовим викликом є пошук ефективних рішень для забезпечення сталого розвитку екотуризму в Україні, мінімізації негативного впливу на екосистеми та збереження природної спадщини для майбутніх поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У літературі науковці висвітлюють низку досліджень щодо розвитку екотуризму в Україні, зокрема ролі рекреаційних об'єктів у залученні туристів. Зокрема, активну увагу розвитку екотуризму приділяли І.В. Замула, Д.Р. Кирилюк [1], В. Брич, Н. Галиш [2, с. 23], К. Нікітенко [3, с. 259], О. В. Роцин, Ю. В. Плюта [4, с. 47], А. Глущенко, Д. Рудоманов [5, с. 119].

Дослідженням функціонування рекреаційних комплексів займалися такі науковці як А. Матвієнко [6], М. В. Дроботова, В. В. Опалько, А. П. Омельченко [7], Л. А. Васютинська, Х. О. Коєва [8, с. 248], О. Нодь [9, с. 296].

Серед іноземних науковців, які займалися дослідження екотуризму слід віднести Е. Desembrianita, Р. N. Wisang, I. Harsono,

T. Mahmudin, H. Syofya [10, с. 1619], S. A. Sumarmi, A. B. Dicky, Y. Singgalen [11], R. Fionasari [12], D. T. Awaloedin, R. N. Nugraha, V. Cecilia [13, с. 308] та ін.

Однак сучасний стан розвитку екотуризму ставить перед ним низку викликів. Для подальшого розвитку екотуризму в рамках рекреаційних комплексів необхідний якісний зсув, який дозволить підвищити туристичну привабливість і водночас зберегти сталий розвиток регіону. Виходячи з вищезазначеного, було обрано тему дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У більшості випадків розвиток рекреаційних комплексів не враховує потреби та можливості місцевих громад, що призводить до менш ефективного використання місцевих ресурсів та створення робочих місць. Крім того, відсутність взаємодії між бізнесом, місцевою владою та еко туристами ускладнює створення цілісних і сталих проєктів, які враховують інтереси всіх зацікавлених сторін. Проблемою є також недостатнє регулювання кількості туристів, які відвідують природні території. Без контролю над туристичними потоками існує потенціал для надмірного навантаження на екосистеми, особливо на найбільш цінних природних територіях (національні парки, заповідники). Необхідно розробити ефективні стратегії управління та планування туристичних потоків, щоб зберегти біорізноманіття та уникнути деградації природних ландшафтів.

Рекреаційні об'єкти в Україні часто стикаються з проблемами у просуванні екотуризму. Попри наявність важливих природних ресурсів, туристи часто не знають про екокреаційні можливості в Україні через відсутність продуманих маркетингових стратегій. Це обмежує потенціал для залучення туристів і недооцінює екотуризм як один з ключових напрямків розвитку галузі.

Тому ці питання потребують комплексного підходу, включаючи покращення інфраструктури, посилення екологічних стандартів, інтеграцію місцевих громад та розробку чіткої законодавчої бази для сприяння сталому розвитку екотуризму в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є розвитку екотуризму України на засадах рекреаційних комплексів, що передбачає залучення туристів та збереження екосистеми; розробка практичних рекомендацій щодо взаємодії між місцевими громадами, бізнесом та органами влади, що є важливою складовою успішного розвитку екотуризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екотуризм є важливим елементом сталого розвитку в Україні та допомагає забезпечити баланс між економічним зростанням, захистом довкілля та соціальним добробутом. Україна має багаті природні ресурси, такі як національні парки, заповідники та заказники, які можуть слугувати основою для розвитку екологічних видів туризму. Основними факторами, які зумовлюють необхідність розвитку екотуризму для сталого розвитку України, є:

1. Збереження природних ресурсів і біорізноманіття. Розвиток екотуризму сприяє охороні природних територій, зокрема, генеруючи нові фінансові ресурси для захисту та управління національними парками та заповідниками.

2. Економічний розвиток регіонів. Залучення туристів призводить до створення нових робочих місць у сфері обслуговування та гостинності, сільському господарстві (включаючи розвиток місцевої продукції) та інших секторах послуг. Це стимулюватиме місцеву економіку, зменшуватиме рівень безробіття та сприятиме соціальному розвитку.

3. Залучення інвестицій. Екотуризм є привабливим сектором для національних та міжнародних інвестицій. Інвестиції в розвиток інфраструктури (наприклад, екологічні готелі, туристичні маршрути, інфраструктура для відпочинку на природі) можуть створити нові бізнес-можливості та профінансувати розвиток екологічних проєктів.

4. Підвищення екологічної свідомості населення. Природні території, на яких проводяться екотуристичні заходи, стають місцями екологічної освіти, сприяють формуванню відповідального ставлення до природи та сталих практик у повсякденному житті.

5. Зниження негативного впливу масового туризму. Екотуризм забезпечує більш сталий підхід до розвитку туризму.

6. Сприяння культурному розвитку та збереженню традицій. Розвиток екотуризму сприяє збереженню культурної спадщини місцевих громад.

7. Залучення міжнародних туристів. Розвиток екотуризму має потенціал значно збільшити потік туристів в Україну з інших країн. Оскільки екотуризм є одним з основних трендів у світі, Україна має можливість стати привабливою дестинацією для іноземних туристів, які шукають альтернативу традиційним туристичним напрямкам.

Розвиток сталого екотуризму передбачає взаємозв'язок між захистом природних ресурсів та розвитком інфраструктури для залучення туристів. Для того, щоб екотуризм приносив користь економіці, зберігаючи екологічну рівновагу, важливо знайти правильний баланс між необхідністю захисту навколишнього середовища та розвитком інфраструктури, щоб забезпечити туристам приємне перебування. Основні причини та потреби, які підкреслюють важливість такого поєднання, перелічені нижче (табл. 1).

Потреба у захисті природних ресурсів та необхідність розвитку інфраструктури для приваблення туристів взаємопов'язані та мають значний вплив на сталий розвиток екотуризму в Україні. Підтримання екологічної рівноваги з одночасним розвитком інфраструктури не лише захищає природні ресурси, але й забезпечує економічне зростання в регіоні та робить його більш привабливим для туристів. Такий підхід створює основу для сталого майбутнього, де економічні інтереси та екологічні принципи не вступають у конфлікт.

Привабливість дестинації чи туристичного об'єкта для потенційних туристів залежить від низки факторів, що поєднують природні, культурні, соціальні та інфраструктурні аспекти. Розуміння цих факторів може допомогти спрогнозувати туристичний попит і розвивати дестинації, популярні серед різних категорій туристів.

Рекреаційні комплекси мають значний вплив на розвиток екотуризму, оскільки забезпечують туристам комфортні умови для перебування та створюють баланс між збереженням природи та економічною вигодою для місцевої громади. Однак важливо, щоб розвиток таких комплексів відповідав принципам сталості та екологічної відповідальності.

Таблиця 1

Ключові фактори збереження природних ресурсів і розвитку інфраструктури для залучення туристів

Ключові фактори	Напрями	Шляхи реалізації
Збереження природних ресурсів	Захист екосистем і біорізноманіття	Фінансування охорони природних територій та підтримки екосистем
	Раціональне використання природних ресурсів	Впровадження принципів сталого туризму, які б обмежували негативний вплив на природу
	Збереження водних і земельних ресурсів	Ефективні механізми управління водними і земельними ресурсами (правильне водовідведення, утилізацію відходів, захист ландшафтів від ерозії та забруднення)
Розвиток інфраструктури для залучення туристів	Створення екологічно стійкої інфраструктури	Будівництво екологічних готелів та котеджів, систем для утилізації відходів, енергозбереження та використання поновлюваних джерел енергії
	Покращення транспортної доступності	Зручні транспортні маршрути до природних територій. Це можуть бути екологічно чисті види транспорту (електричні автобуси, велосипеди, пішохідні маршрути)
	Створення комфортних умов для туристів	Наявність зручних кемпінгів, зони для активного відпочинку (велосипедні та пішохідні маршрути, екскурсії), інформаційних центрів та культурних заходів, з метою збереження природи
Підвищення економічної ефективності через розвиток інфраструктури	Економічний розвиток сільських і віддалених територій	Розвиток інфраструктури для екотуризму сприяє економічному зростанню віддалених регіонів
	Залучення інвестицій	Рекреаційні комплекси, побудовані з урахуванням екологічних принципів, мають високу привабливість для інвесторів, що дозволяє реалізувати інноваційні проекти та розвивати сектор екологічного туризму.
Навчання та інформування туристів	Екологічна освіта туристів	Створення інформаційних центрів, екологічних маршрутів і програм, що навчають туристів важливості збереження природних ресурсів

Джерело: сформовано автором на основі [14, с. 105; 15]

Вплив рекреаційних комплексів на залучення туристів та збереження екосистем можна проілюструвати на наступній схемі (рис. 1).

Рекреаційні об'єкти можуть бути потужним інструментом для розвитку туризму та збереження екосистем, якщо вони базуються на принципах сталого розвитку. Вони можуть приваблювати туристів, підтримуючи природний баланс, генеруючи кошти на охорону природи та підвищуючи екологічну свідомість серед туристів. Однак важливо, щоб такі комплекси розвивалися з урахуванням потреб збереження довкілля, а також економічної вигоди. Це пов'язано з тим, що збереження природних ресурсів є запорукою сталого розвитку екотуризму в майбутньому [16, с. 128].

Рекреаційні комплекси відіграють важливу роль у розвитку туризму, оскільки вони забезпечують комфорт, безпеку та різноманітні можливості для відпочинку. Крім того, такі комплекси часто виступають центрами тяжіння для туристів, надаючи їм можливість насолодитися природним ландшафтом, зайнятися активним відпочинком і познайомитися з місцевою культурою (рис. 2).

Рекреаційні об'єкти забезпечують приємне середовище для туристів і є важливим фактором залучення туристів, особливо тих, хто шукає баланс між природою та комфортом. Рекреаційні комплекси пропонують широкий спектр розваг. Рекреаційні комплекси в районах, багатих на природу та культуру, є важли-

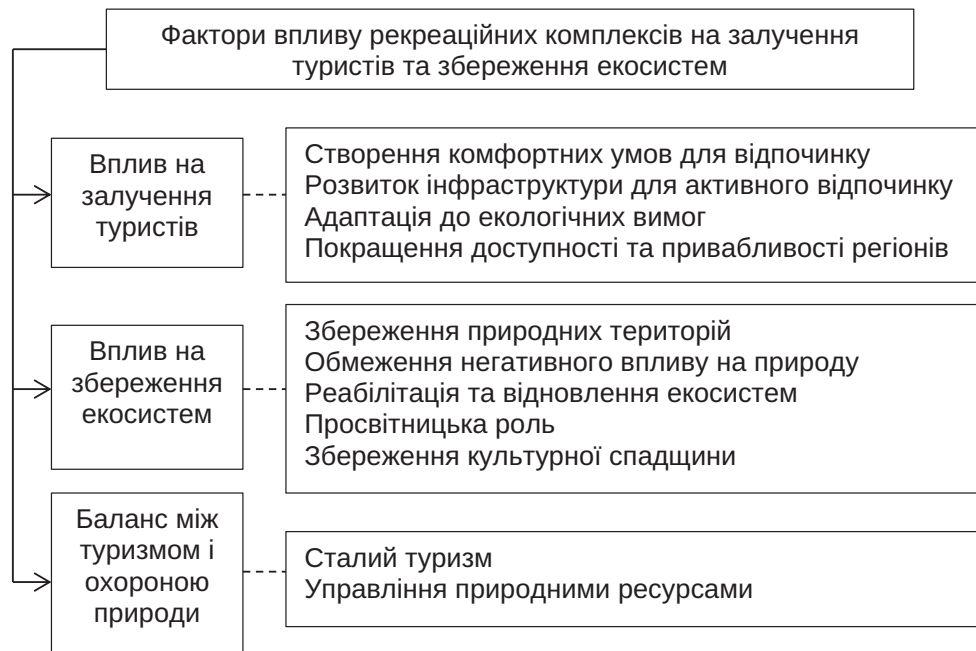

Рис. 1. Фактори впливу рекреаційних комплексів на залучення туристів та збереження екосистем

Джерело: авторська розробка

Рис. 2. Розвиток рекреаційних комплексів

Джерело: авторська розробка

ними воротами до пізнання місцевих традицій та культурної спадщини. Зі зростанням популярності екологічного туризму рекреаційні комплекси, орієнтовані на сталий розвиток, стають все більш привабливими для певних категорій туристів. Відпочинкові комплекси можуть залучати туристів до місцевих ініціатив та заходів, активно співпрацюючи з місцевою громадою [17].

Рекреаційні комплекси важливі не лише з економічної точки зору, але й з точки зору охорони навколишнього середовища. Рекреаційні комплекси можуть ефективно поєднувати задоволення потреб туристів із захистом навколишнього середовища. За умови створення сприятливих умов для розвитку екотуризму, використання екологічно чистих технологій та підтримки місцевих екосистем, ці комплекси можуть стати важливими гравцями у забезпеченні сталого розвитку та збереженні природи.

Взаємодія між місцевими громадами, бізнесом та владою є ключовим елементом успішного розвитку екотуризму, забезпечення ефективної реалізації проєктів, захисту природних ресурсів та сприяння місцевому економічному розвитку. Тільки спільними зусиллями можна досягти сталого розвитку екотуризму, який принесе користь як людям, так і природі. Взаємодія між місцевими громадами та бізнесом є ключовою для успішного розвитку екотуризму. Тільки спільними зусиллями можна створити стійкі туристичні продукти, які сприяють захисту навколишнього середовища, покращують місцеві економічні умови та підвищують якість життя місцевого населення. Саме завдяки такій співпраці можна знайти баланс між економічними потребами та екологічними вимогами, забезпечуючи сталий розвиток регіону.

Інтеграція екотуризму в стратегії розвитку територій має важливе значення для сталого розвитку, збереження екосистем та економічного процвітання регіонів. Нижче наведено рекомендації для бізнесу та місцевих громад щодо того як ефективно інтегрувати екотуризм в стратегії розвитку територій:

- розробка екологічно стійкої інфраструктури (будівництво екологічно чистих об'єктів, відновлення природних ландшафтів);
- освітні та інформаційні ініціативи для громад (проведення екологічних навчальних програм для місцевих громад, інформаційні кампанії);
- створення партнерств між бізнесом та місцевими громадами (спільні проєкти між біз-

несом та місцевими громадами, залучення місцевих підприємств до екотуристичних ініціатив);

- стимулювання сталого розвитку через фінансові механізми (фінансова підтримка екологічних ініціатив, розвиток фінансування через гранти та інвестиції);

- промоція екотуризму та маркетинг територій (розробка стратегії маркетингу для екотуризму, акцент на автентичності та унікальності території);

- розвиток інфраструктури для сталого туризму (забезпечення доступу до природних територій при мінімальному впливі на екосистему, інвестування в екологічний транспорт);

- розвиток системи моніторингу та оцінки впливу туризму (моніторинг екологічного впливу туризму, розробка стандартів сталого туризму).

Інтеграція екотуризму в стратегії місцевого розвитку може допомогти створити економічно життєздатні, екологічно чисті та соціально стійкі туристичні дестинації. Застосовуючи комплексний підхід, що включає розвиток інфраструктури, екологічну освіту, сталий маркетинг і підтримку місцевих ініціатив, як бізнес, так і місцеві громади можуть досягти більшого успіху. Це не лише збереже природу для майбутніх поколінь, але й сприятиме сталому розвитку та процвітанню регіону.

Висновки. Загалом, екотуризм є важливим інструментом сталого розвитку України, який може одночасно захищати природні ресурси, розвивати економіку, підвищувати екологічну свідомість та створювати нові можливості для місцевих громад. Тому розвиток екотуризму є важливим кроком на шляху до сталого майбутнього України. Екотуризм має подвійний вплив на розвиток туризму та збереження екосистем. Він не лише приваблює туристів привабливістю природних територій, але й відіграє важливу роль у захисті природних ресурсів, фінансуючи охорону природи, підвищуючи екологічну обізнаність та підтримуючи сталі практики. За умови належного управління екотуризм може стати потужним інструментом економічного розвитку та захисту природних ресурсів в Україні.

Привабливість туристичної дестинації залежить від багатьох факторів, від природних умов і клімату до інфраструктури, культурних та історичних пам'яток, а також ціни та безпеки. Успішні стратегії залучення туристів вимагають цілісного підходу, який інтегрує кожен з цих аспектів і пропонує туристичний продукт, що відповідає потребам та інтересам різних груп відвідувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Замула І. В., Кирилук Д. Р. Розвиток екологічного туризму в Україні. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 2 (104). DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2023-2\(104\)-3-9](https://doi.org/10.26642/jen-2023-2(104)-3-9).
2. Брич В., Галиш Н. Сталій розвиток туристичної індустрії: екологічний та статистичний вимір. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30, № 4. С. 23–30. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.04.023>.
3. Нікітенко К. Розвиток екотуризму в Україні: потенціал та проблеми. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2023. (15). С. 259–263. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.32>.
4. Рошин О. В., Плюта Ю. В. Розвиток екотуризму в Україні як напрямок сталого розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 30(4). С. 47–53. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.32> (дата звернення: 06.02.2025).
5. Глущенко А., Рудоманов Д. Розвиток екотуризму в Україні. *Економічний простір*. 2024. (189). С. 119–122. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-22>.
6. Матвієнко А. Сучасні стратегії відновлення та розвитку туристично-рекреаційних комплексів в Україні в умовах післявоєнної реконструкції. *Економіка та суспільство*. 2024. (68). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-144> (дата звернення: 06.02.2025).
7. Дроботова М. В., Опалько В. В., Омельченко А. П. Інноваційні об'єкти курортно-рекреаційної сфери України: тенденції та перспективи України. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-87>.
8. Васютинська Л. А., Коєва Х. О. Тригери розвитку курортно-рекреаційної сфери: публічно-управлінський аспект. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 4(32). С. 248–260. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)-248-260](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)-248-260).
9. Нодь О. Туризм та курортно-рекреаційна сфера: особливості, проблеми та перспективи розвитку. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 296–304. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-2-36>.
10. Desembrianita E., Wisang P. N., Harsono I., Mahmudin T., Syofya H. Ecotourism: Super Priority Tourism Development and Preservation Strategy in Indonesia. *Innovative: Journal Of Social Science Research*. 2024. 4(2). P. 1619–1627. URL: <https://doi.org/10.31004/innovative.v4i2.9073> (дата звернення: 06.02.2025).
11. Singgalen, Y. Implementation of Rapid Application Development (RAD) for Community-based Ecotourism Monitoring System. *Journal of Information System Research (JOSH)*. 2024. 5(2). P. 520–530. DOI: <https://doi.org/10.47065/josh.v5i2.4749>.
12. Fionasari R. Economic, Social and Environmental Impacts on Community-Based Ecotourism. *Economics Studies and Banking Journal (DEMAND)*, 2024, 1(1). P. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.62207/46t5ty59>.
13. Awaloedin D. T., Nugraha R. N., Cecilia V. Analysis of Tourism Attraction Potential in Ciliwung Muara Bersama as Ecotourism Destination in Jakarta. *West Science Interdisciplinary Studies*. 2024. 2(02). P. 308–318. DOI: <https://doi.org/10.58812/wsis.v2i02.640>.
14. Безугла Л. С. Популяризація українського екотуризму на міжнародних ринках. *Економічний вісник*. 2021. № 3. С. 105–114. URL: <https://doi.org/10.33271/ebdut/75.104> (дата звернення: 06.02.2025).
15. Патица Н. І., Гловацький Д. В., Василенко В. А. Соціально-економічний вплив екотуризму на регіональний розвиток: висвітлення позитивних і негативних аспектів. *Академічні візії*. 2024. Випуск 32. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12564697>.
16. Миронов Ю. Б., Пугачов М. І., Корінець Р. Я. Інноваційні напрямки управління екологічним туризмом в Україні в контексті сталого розвитку. *Інфраструктура ринку. Туризм*. 2024. Випуск 77. С. 128–134. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastructure77-23> (дата звернення: 06.02.2025).
17. Табенська О. І., Прилуцький А. М. Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Інфраструктура ринку. Туризм*. 2023. Випуск № 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2494> (дата звернення: 06.02.2025).

REFERENCES:

1. Zamula I. V., Kyryliuk D. R. (2023) Rozvytok ekolohichnoho turyzmu v Ukraini [Development of ecological tourism in Ukraine]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia – Economics, management and administration*, no. 2 (104). DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2023-2\(104\)-3-9](https://doi.org/10.26642/jen-2023-2(104)-3-9).
2. Brych V., Halysh N. (2020) Stalyi rozvytok turystychnoi indusrii: ekolohichni ta statystychni vymir [Sustainable development of the tourism industry: environmental and statistical dimension]. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*, vol. 30, no. 4, pp. 23–30. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.04.023>.

3. Nikitenko K. (2023) Rozvytok ekoturizmu v Ukraini: potentsial ta problem [Ecotourism Development in Ukraine: Potential and Challenges]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk – Tavrian Scientific Herald. Serii: Ekonomika*, (15), pp. 259–263. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.32>.
4. Roshchyn O. V., Pliuta Yu. V. (2020) Rozvytok ekoturizmu v Ukraini yak napriamok staloho rozvytku [Development of ecotourism in Ukraine as a direction of sustainable development]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, no. 30(4), pp. 47–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.32> (accessed February 06, 2025).
5. Hlushchenko A., Rudomanov D. (2024) Rozvytok ekoturizmu v Ukraini [Development of ecotourism in Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir – Economic space*, no. 189, pp. 119–122. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-22>.
6. Matviienko A. (2024) Suchasni stratehii vidnovlennia ta rozvytku turystychno-rekreatsiinykh kompleksiv v Ukraini v umovakh pisliavoiennoi rekonstruktsii [Modern Strategies for the Restoration and Development of Tourist and Recreational Complexes in Ukraine in the Context of Postwar Reconstruction]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, no. 68. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-144> (accessed February 06, 2025).
7. Drobotova M. V., Opalko V. V., Omelchenko A. P. (2024) Innovatsiini obiekty kurortno-rekreatsiinoi sfery Ukrainy: tendentsii ta perspektyvy Ukrainy [Innovative facilities in the resort and recreational sector of Ukraine: trends and prospects for Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, no. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-87>.
8. Vasiutynska L. A., Koieva Kh. O. (2024) Tryhery rozvytku kurortno-rekreatsiinoi sfery: publichno-upravlinskyi aspekt [Triggers for the development of the resort and recreational sphere: the public-management aspect]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii – Scientific innovations and advanced technologies*, no. 4(32), pp. 248–260. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)-248-260](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)-248-260).
9. Nod O. (2022) Turyzm ta kurortno-rekreatsiina sfera: osoblyvosti, problemy ta perspektyvy rozvytku [Tourism and resort and recreational sphere: features, problems and prospects for development]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky - Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, vol. 7, no. 2, pp. 296–304. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-2-36>.
10. Desembrianita E., Wisang P. N., Harsono I., Mahmudin T., Syofya H. (2024) Ecotourism: Super Priority Tourism Development and Preservation Strategy in Indonesia. *Innovative: Journal Of Social Science Research*, vol.4(2), pp. 1619–1627. Available at: <https://doi.org/10.31004/innovative.v4i2.9073> (accessed February 06, 2025).
11. Singgalen Y. (2024) Implementation of Rapid Application Development (RAD) for Community-based Ecotourism Monitoring System. *Journal of Information System Research (JOSH)*, vol. 5(2), pp. 520–530. DOI: 10.47065/josh.v5i2.4749.
12. Fionasari R. (2024) Economic, Social and Environmental Impacts on Community-Based Ecotourism. *Economics Studies and Banking Journal (DEMAND)*, vol. 1(1), pp. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.62207/46t5ty59>.
13. Awaloedin D. T., Nugraha R. N., Cecilia V. (2024) Analysis of Tourism Attraction Potential in Ciliwung Muara Bersama as Ecotourism Destination in Jakarta. *West Science Interdisciplinary Studies*, vol. 2(02), pp. 308–318. DOI: <https://doi.org/10.58812/wsis.v2i02.640>.
14. Bezuhla L. S. (2021) Populiaryzatsiia ukrainskoho ekoturizmu na mizhnarodnykh rynkakh [Promoting Ukrainian ecotourism in international markets]. *Ekonomichnyi visnyk – Economic Bulletin*, no. 3, pp. 105–114. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/75.104> (accessed February 06, 2025).
15. Patyka N. I., Hlovatskyi D. V., Vasylenko V. A. (2024) Sotsialno-ekonomichni vplyv ekoturizmu na rehionalnyi rozvytok: vysvitlennia pozytyvnykh i nehatyvnykh aspektiv [Socio-economic impact of ecotourism on regional development: highlighting positive and negative aspects]. *Akademichni vizii – Academic visions*, vol. 32. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12564697>.
16. Myronov Yu. B., Puhachov M. I., Korinets R. Ia. (2024) Innovatsiini napriamky upravlinnia ekolohichnym turysmom v Ukraini v konteksti staloho rozvytku [Innovative directions of ecological tourism management in Ukraine in the context of sustainable development]. *Infrastruktura rynku. Turyzm – Market infrastructure. Tourism*, vol. 77, pp. 128–134. Available at: <https://doi.org/10.32782/infrastruct77-23> (accessed February 06, 2025).
17. Tabenska O. I., Prylutskyi A. M. (2023) Problemy ta perspektyvy rozvytku ekolohichnoho turysmu v Ukraini [Problems and prospects of ecotourism development in Ukraine]. *Infrastruktura rynku. Turyzm – Market infrastructure. Tourism*, vol. 51. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2494> (accessed February 06, 2025).